

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Анелия Василева Петкова

ВТУ “Св. св. Кирил и Методий“

катедра „Съвременен български език“

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки,

професионално направление 2.1. Филология,

научна специалност 05.04.17 Български език (Синтаксис)

тема: „Словоред и информационна структура на изречението (с оглед на адвербиалните модификатори, изразяващи епистемична модалност)“

докторант: Десислава Йорданова Вилимовска

катедра: „Български език“

факултет: Факултет по славянски филологии

университет: СУ „Св. Климент Охридски“

научен ръководител: проф. д-р Йовка Тишева

1. Данни за кандидата

Десислава Вилимовска е завършила Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по славянски филологии, степен *бакалавър* със специалност „Българска филология“ и степен *магистър* със специалност „Славянски филологии – чешки език и литература“. От 2008 г. до 2012 г. е докторант по научната специалност *Български език (Синтаксис)* в СУ „Св. Климент Охридски“, в катедра „Български език“ към Факултета по славянски филологии, и е отчислена с право на защита. Преводач е на свободна практика (с чешки език) и специалист в отдел “Архив” към Съвета за радио- и телевизионно излъчване (Rada pro rozhlasove a televizni vysilani) в гр. Прага, Чехия. Владее чешки, английски и руски език. Научните ѝ интереси са в областта на *синтаксиса, прагматиката и разговорната реч*. Участвала е в 5 научни проекта.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Предложеният за обсъждане дисертационен труд е с актуална тематика и висока научна стойност. В него за пръв път се изследват структурните позиции на

епистемичните модални наречия като модификатори на пропозицията и на отделни конституенти и фрази, както и прагматичните им функции в разговорната реч.

Състои се от *увод, седем глави, заключение и библиография* на използваната литература (141 заглавия).

Уводът включва актуалността на проблема, предмета, обекта, целта, обема и принципите на подбора на ексцерпирания материал. **Обект** на изследване е словоредът на изречението в българския език с оглед на наречията, свързани с изразяването на епистемична модалност, и по-точно - с оглед само на онези лексеми, които в българските лексикографски трудове са класифицирани като наречия. **Целта** на дисертационния труд е една и е формулирана ясно и точно: „да бъде представен достатъчно изчерпателен модел на функциониране на адвербиалните модификатори на синтактично равнище, като за отправна точка се приемат съвременните теории за информационната структура на изречението“ (с.2). За постигането на посочената цел авторката посочва осем (8) задачи, като особено важни от тях са: изборът на теоретична рамка, която да бъде използвана при синтактичния анализ; проследяването на синтактичните позиции, в които се срещат модалните модификатори; посочването на евентуалните семантични различия; проследяването на особеностите на функционирането на модалните модификатори в разговорната реч.

Богатият илюстративен материал в научното изследване включва примери, ексцерпирани от пет (5) корпуса: Български национален референтен корпус BulTreeBank (посочен от авторката като основен източник); Корпус с разговорна реч на Факултета по славянски филологии на Софийския университет; Корпус с разговорна реч на Кр. Алексова; Корпус с разговорна реч на Цв. Николова. Особено ценен е Личният корпус (съдържащ примери от произведения на художествената литература и от статии и форуми в интернет).

При представянето на методологията на изследването, принципите на подбора на материала и дефинирането на метатермините на изследване Вилимовска показва много добра теоретична подготовка, умение да цитира използваната литература и да систематизира и дефинира термините, с които оперира. Понятийният апарат, с който докторантката оперира, е коректно избран. Впечатляващ е обемът на емпиричния материал, който е ексцерпиран от различните корпуси и който е анализиран изключително подробно и задълбочено, с научна компетентност.

В *първа глава*: **Наречия – морфологични и синтактични характеристики.** **Модалност.** **Модални наречия** – са представени обстойно морфологичните и синтактичните характеристики на наречията като цяло и тяхната интерпретация в българските езиковедски трудове – от първите граматики на съвременния български език до съвременните изследвания. Предложената класификация на наречията в българския език според тяхното образуване, „произход и служба“, състав, семантико-морфологичните им характеристики е напълно подчинена на поставената от Вилимовска цел. Изборът да бъдат анализирани именно *модалните наречия* е основателен, тъй като според представените задълбочени проучвания в българската лингвистична литература те обикновено се свързват само с функцията им на предикативни думи (с.11-12). Компетентно е представена категорията *модалност*, определена като *епистемична и деонтична*. Особено внимание в тази глава заслужават наблюденията на докторантката върху случаите, в които модалните наречия в българския език изпълняват и прагматична или интензифицираща функция, и върху „дефективността“ при употребата им.

Във *втора глава*: **Теории за информационната структура и словоредата на изречението** - е направен подробен преглед на теориите, свързани с информационната структура и словоредата на изречението. На основата на програмната статия на В. Матезиус „За така нареченото актуално членение на изречението“ ..... е представена теорията за актуалното членение на изречението, както и развитието ѝ в по-съвременни изследвания, прилагачи по-формални подходи при дефинирането на темата и ремата на изречението/изказването. Заслужено място в дисертационния труд е отделено на строго формалния модел за определяне на мястото на *топика и фокуса* в изречението. Приложените *формални и прагматични подходи* при анализа на синтактичните позиции на наречията налагат твърдението, че наречията се появяват в строго определена последователност и заемат позиции на спецификатори в празни функционални опори, всяка от които е „запазена“ за определен вид наречие.

В *трета глава*: **Модалните наречия във функцията на предикативи** - е проследена употребата на модалните наречия във функцията им на предикативи. Уточнен е терминът предикатив, коментиран е видът на изреченията, съдържащи предикативни думи. Компетентно е представена и дискусиата в българското езикознание по отношение на броя на комплементизаторите в българския език. Според нас Ярко се откроява раздел (5), в който Вилимовска разглежда употребите на модалните наречия като предикативи в конструкции без подчинено изречение.

В *четвърта глава*: **Епистемичните модални наречия като модификатори на пропозицията и на глаголната фраза** - са анализирани детайлно *синтактичните позиции*, които модалните модификатори могат да заемат в рамките на глаголната фраза: *начална изреченска позиция* (тя е невъзможна за наречията, които изразяват ниска степен на увереност на говорещия, както и за наречия, които функционират преди всичко като предикатив); *крайна позиция в изречението* (ниска фреквентност за наречието, при това се обособява като самостоятелен елемент, т.е. образува самостоятелно изречение); позиция на модалните наречия *преди предиката* (в тези случаи модалното наречие включва в обсега си на действие предиката и неговите аргументи, вкл. и подчинените допълнителни изречения, тъй като те са част от аргументната структура на предиката). Приветстваме решението на авторката да представи аргументирано *своята хипотеза*, че наречията за начин и съответстващите им модални наречия са в отношение на омонимия, а останалите употреби, свързани с функционирането на модалните наречия към отделен конституент, са разглеждани като многозначност (по-точно – като многозначни думи).

В *пета глава*: **Модификация на отделни конституенти или фрази** - анализите са съсредоточени върху функционирането на модалните модификатори по отношение на отделни конституенти. Интересно е наблюдението, което Вилимовска прави, че модалните наречия могат да имат и тесен обseg на действие, включващ отделни фрази или дори само части от фрази. За българския език липсват изследвания, в които да се разглежда фокусиращата функция на наречията. Модалните наречия имат различно синтактично поведение от фокусиращите частици. Модалните наречия могат да вземат в обсега си на действие цялата пропозиция и следователно появата им в рамките на изречението невинаги е свързана с фокусиране. Тези обстояйни анализи Вилимовска осъществява на фона на модалните частици и прави важния извод, че употребата на модалните наречия в именни фрази е много по-ограничена в сравнение с употребата им като модификатори на изреченско равнище или като модификатори на фраза, която е част от VP.

В *шеста глава*: **Ред на наречията в изречението. Взаимодействие на модалните наречия с други адвербиални модификатори** - е успешен опит за проверка на валидността на теорията на Г. Чинкуе за йерархията в подреждането на адвербиалните модификатори за българския език. Направеното разграничение в българския език на т.нар. „по-високи“ наречия и „по-ниски“ наречия, както и появата на повече от един модален модификатор в рамките на едно и също изречение е смел и успешен подход. С

пълно основание смятаме, че представените наблюдения могат да послужат за съпоставителни или типологични проучвания.

В *седма глава: Модалните наречия в разговорната реч. Прагматични употреби на модалните наречия* – се откроява изключителният принос на авторката. Мотивацията за самостоятелното разглеждане на модалните наречия в устно общуване е свързана с това, че организацията на изречението в писмени текстове и в устната реч не винаги съвпада. Наблюденията върху разговорна реч показват, че при спонтанно устно общуване модалните лексеми имат както същинска модифицираща функция, така и прагматична употреба: субективно отношение, подчертаване на отношенията, изразени в изказването, изразяване на изненада или несъгласие и т.н., което ги доближава до прагматичните частици.

Заключението (с.219-222) в края на дисертационния груд се отличава с логичност и обоснованост.

Библиография (с.244-262). Съдържа *списък* с 141 заглавия на български, английски, чешки и руски език.

Предложената научна разработка показва много добро качество на езиковата подготовка на докторантката.

Авторефератът е изготвен коректно – вярно отразява съдържанието на дисертационния труд, включва справка за научните приноси и апробация на дисертацията.

3. Публикации

Представените от Десислава Вилимовска 4 публикации в български издания отговарят на необходимите изисквания. В тях са разработени следните научни проблеми: *словоредните позиции на някои модални лексеми в българския език (в съпоставка с чешки); модалният модификатор „действително“ в българския език; функционирането на модалните наречия в разговорната реч; прагматичните функции на модалните наречия в разговорната реч.*

Има участие в 4 научни конференции: две международни и две национални.

4. Заключение

Предложеният дисертационен труд е оригинален, с добра концепция, със задълбочена теоретична обосновка и прецизен анализ, с ясен и точен език. Той представя безспорните умения на авторката за самостоятелна научна работа. Затова ще гласувам положително за присъждането на Десислава Йорданова Вилимовска образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност научна специалност 05.04.17 Български език (Синтаксис).

3.08.2017 г.

доц. д-р Анелия Василева Петкова

гр. Велико Търново